תלמוד ירושלמי · מפרשים · נועם ירושלמי · סדר זרעים

נועם ירושלמי על בכורים

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

נועם ירושלמי על בכורים

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/נועם-ירושלמי-על-בכורים/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611161024 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה א 4
הלכה ה 6
פרק ב 8
הלכה א 8
הלכה ב 8
הלכה ד 16
הלכה ו 19

פרק א

הלכה א

קטע ד

יש מביאין וקוראים כי' אמר ר' יוחנן כולהון משום תורת גזל ירדו להם א"ר יוסי מתניתין אמרה כן מאיזה טעם אינם מביאים משום שנאמר ראשית בכורי אדמתך תני אם הבריך ברשות מביא וקורא ר' יונתן בשם ר' אימי והוא שנתן לו רשות לעולם הא לשעה לא ר' יונה בשם ר' אימי אפי' לשעה חיילי' כו' מן הדא הי' חופר בור שיח ומערה קוצץ ויורד והעצים שלו ועצים לא לשעה הן מה עביד נה ר' יוסי שרשים דרכן להחליף לעולם מכיון שדרכן להחליף לעולם הן אמר ר' מנא מילתי' דר' יוחנן מסייע לאבא דאמר ר' יוחנן כולהן משום תורת גזלן ירדו להם וכאן מכיון שנתן לו רשות להבריך אפילו לשעה אין זה גזלן:

והנה בספרי ע"י (ס' ט"ו) ובספרי נ"י (ס' כ"ב) ביארתי הירושלמי הזה שמחולקים בזה כמו שמחולקים רש"י והר"ח דאמרינן בב"ב (ד' כ"ו) אמר עולא אילן הסמוך למיצר בתוך שש עשרה אמה גזלן הוא ואין מביאין ממנו ביכורים וכתבו התוס' פי' ר"ח משום דאין מביאין גזל ע"ג המזבח שנאמר אני ה' שונא גזל בעולה כו'. ומיהו קשי' לר' יצחק דפריך לקמן לעולא מהקונה אילן וקרקעו מביא וקורא מאי לאו כל שהוא ומאי קושי' שאני התם שקנאו ולא הוה גזלן. ונראה כפי' הקונטרס דאע"ג דמותר לסמוך אין מביאין ממנו ביכורים דבעינן אשר תביא מארצך ולמאן דאמר אילן הסמוך למיצר מביא וקורא שע"מ כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ לא קאמ' שע"מ כן הנחיל שיהא מותר לסמוך דבלאו הכי שרי אלא ע"מ כן הנחיל שיהא חשוב כמו מארצך ויכול לומר אשר נתת לי:

וע"כ אמר ר' יוחנן כולהן משום תורת גזלן ירדו להם והוא כשיטת הר"ח דהטעם משום דהוי גזלן וכתיב אני ה' שונא גזל בעולה א"ר יוסי מתניתין אמרה כן מאיזה טעם אינם מביאים משום שנאמר ראשית ביכורי אדמתך (ואיפשר לומר דבתמיה קאמר מתניתין אמרה כן פי' כיון דתנן במתניתין מאיזה טעם אינו מביא משום שנאמר ראשית ביכורי אדמתך תביא עד שיהא כל הגידולים מאדמתך משמע שאין הטעם משום גזלן אלא משום דלא קרינן בי' אדמתך] תני אם הבריך ברשות מביא וקורא ר' יוסי בשם ר' אימי והוא שנתן לו רשות לעולם הא לשעה לא ר' יונה בשם ר' אימי אפי' לשעה חיילי' דר' יונה מן הדא הי' חופר בור שיח ומערה קוצץ ויורד והעצים שלו ואיפשר דחסר כאן וצ"ל מן הדא אילן הסמוך למיצר מביא וקורא. והא תנינן קוצץ ויורד והעצים שלו. והעצים לא לשעה הן אלא ודאי דהוה כמו שנתן לו רשות לשעה. ואפי' לאחר תקנת יהושע סובר

הירושלמי דלא תיקן יהושע אלא שלא יהא גזלן. אבל לא שיהא חשוב כמו מארצך וע"ז אומר ומה עביד לה ר' יוסי שרשים דרכן להחליף לעולם מכיון שדרכן להחליף הן לעולם (פי' מכיון ששרשים דרכן להחליף הוי כמו שהוא לעולם). ועיין בס' נ"י (ס' כ"ב) מה שהארכתי בזה ולקמן יתבאר עוד בזה:

קטע 1

עוד שם בירושלמי על דעתי' דר' יודא מה בין הנוטע לתוך שלו. והבריך לתוך של יחיד. ומה בין הנוטע לתוך שלו והבריך לתוך שלו ודרך היחיד באמצע רב אחא בשם ר' מישא כשהבריכה בדלעת או בסילון יביא ויקרא אפי' כרבנן יביא ויקרא. אמר ר' יונה צריכא לר' יהודא המוכר שביל לחבירו מקום דריסה הוא מכר או עד התהום מכר. אין תימר מקום דריסה מכר מביא וקורא אין תימר עד התהום מכר לא יביא כל עיקר מספק מביא ואינו קורא רבנן פשיטא לון שמכר עד התהום. והנה בספרי נ"י (ס' כ"ב) ביארתי פי' דע"כ ס"ל לר' יהודא דהבריך בתוך שלו ודרך היחיד ודרך הרבים באמצע דמביא ואינו קורא משום דלר"י מספק' לי' אם המוכר שביל לחבירו אם מקום דריסה מכר אבל לא עד התהום. וא"כ אינו יונק מקרקע חבירו. וע"כ צריך להיות מביא וקורא. או שמכר לו עד התהום. וא"כ יונק מקרקע חבירו וא"כ לא הוה כל הגידולים מאדמתך וע"כ ס"ל לר"י דמספק מביא ואינו קורא אבל רבנן ס"ל דפשיטא שמכר עד התהום וע"כ בודאי יונק מקרקע חבירו ועל כן אינו מביא:

ועיין בס' נ"י (ס' כ"ב) ושם כתבתי שמזה הירושלמי מוכח דבעינן שיהא גוף הקרקע שלו וע"כ אע"ג דמי שמכר שביל לחבירו ולר"י מספקא לי' אם מכר לו עד התהום או שמקום דריסה מכר. וע"כ ס"ל דאינו קורא מספק ואמאי הא כל ספק בקרקע מוקמינן בחזקת מרא קמא וכיון דמוקמינן בחזקת מ"ק א"כ צריך להיות דהוי בודאי שלו וא"כ אמאי אינו מביא וקורא אלא ודאי כיון דמ"מ ספק הוא ע"כ אינו קורא. וזהו דלא כמו שכתב הח"ש (בח' או"ח ס' א') גבי הא דאמרינן בב"ב (דף פ"א) אמר רבה מאי קושי' דילמא ר"מ באילן א' ספוקי מספקא לי' ורבנן בשני אילנות ספוקי מספקא להו (פי' אם קנה קרקע או לא וע"כ מביא ואינו קורא וכתב הח"ש שאלו קנו הבעלים הראשונים מן הלוקח אילן א' מביאים וקוראים משום חזקת מ"ק. והנה מירושלמי הזה מוכח דלא אמרינן דמחמת חזקת מ"ק יהיה כאלו ודאי שלו שיביא ויקרא):

והכי מוכח ג"כ מהא דאיתא שם בירושלמי ומה פליגין במוכר שביל לחבירו אבל אם מכר לו שדה ושייר לו שביל כל עמא מודו ששייר לו עד התהום על דעתי' דר"י מה בין הנוטע לתוך שלו והבריך לתוך של רבים ומה בין הנוטע לתוך שלו והבריך לתוך

שלו ודרך הרבים באמצע ולכאורה צריך להבין דאמאי אינו מתרץ הכא נמי דלר' יהודה ספוקי מספקא לי' אם מקום דריסה מכר או שמכר עד התהום כמו שמתרץ בדרך היחיד וא"כ משמע מזה שזה הספק אינו רק בדרך היחיד אבל בדרך הרבים פשיטא לי' להש"ס שבודאי מכר עד התהום [ובשנות אלי' גריס ומה פליגין במוכר שביל לחבירו מכר לרבים כל עמא מודו שמכר לו עד התהום] וע"כ מקשה על דעתי' דר' יודא מה בין הנוטע לתוך שלו והבריך לתוך של רבים ומה בין הנוטע לתוך שלו והבריך לתוך שלו ודרך הרבים באמצע אמר ר' אימי אתי דר' יהודא כר"א דתנינן תמן אין עושים חלל תחת רה"ר בורות שיחין ומערות ר"א מתיר כדי שתהא עגלה מהלכת וטעונה אבנים כמה דר"א אמר תמן תחת רה"ר שלו כך ר' יהודא אמר תחת רה"ר שלו ר' שמואל בר רב יצחק אין כר"א יביא ויקרא אמר ר' יוסי מסבר סבר שמואל בר רב יצחק שר"א מתיר לעשות כן והוא שלו אלא ר"א מתיר לעשות כן וכל הקודם זכה (פי' וע"כ כיון שבעצם הוא אינו שלו אעפ"י שהוא מתיר לעשות וכל שהוא מצד הספק אעפ"י שמותר לעשות אעפ"כ אינו יכול לקרות מספק) ואיפשר דר' אימי ור' יוסי לטעמי' אזלי דאמרינן לעיל רבי יוסי בשם ר' אימי והוא שנתן לו רשות לעולם והאי ר' אימי היינו אליבא דר' יוסי ולא אליבא דר' יונה דאי אמרינן דכולהן מתורת גזלן ירדו להם ורשות לשעה נמי מהני איפשר דמהני מוחזק מספק דהא מ"מ יש לו רשות להשתמש אבל אי אמרינן דלאו מחמת גזל הוא אלא משום דכתיב ביכורי אדמתך. (או כמו שכתבו התוס') דבעינן אשר תביא מארצך וע"כ לא מהני רשות לשעה וע"כ לא מהני נמי מה שהוא מוחזק מספק דאע"ג שהוא מותר להשתמש אעפ"כ כיון שזהו רק מצד הספק ומוקמינן בחזקת מרא קמא אעפ"כ לא הוי רק כמו רשות לשע' ודוק:

הלכה ה

קטע ג

שם חד כהן נסב בת גרים אתא עובדא קומי רבי אבהו וארבעי' על ספסלא כו' א"ל רב ביבי לא כן אולפן רבי הלכה כר' יוסי א"ל ולא כהנים נהגו סלסול בעצמן כר"א כו' מן דקיימי' א"ל הואיל והותרה הרצועה אף אני מותר בה נראה לי שזה אמר האי חד כהן דנסב בת גרים ולא רב ביבי [ובזה טעה המפרש מהרא"פ עיי"ש הואיל והותרה הרצועה מחמת שעל מנהג אין לוקין] וע"כ אמר אף אני מותר בה לקיימה וכמו דאמרינן בקדושין (ד' ע"ח) אמר ר"נ אמר לי הונא בא לימלך מורים לו כר"א ב"י נשא אין מוציאים אותה ממנו כר' יוסי:

קטע ד

שם בירושלמי ר' יעקב בר אידי בר אושעי' מעשה במשפחה בדרום שהיו קורין עלי' ערעור ושלח את רבי רומנוס לבודקן ומצא שנתגיירה פחותה מבת ג' שנים ויום א' והכשירה לכהונה ר' אושעי' אמר כר"ש הכשירה א"ר זעירא ד"ה היא דאמר ר' זעירא בשם ב"א ב"א דר"י מטי בה בשם ר"א בשם ר"י ולד בוגרת כשר שהוא בל"ת הבאה מכח עשה והוא אשה בבתוליה יקח וכל ל"ת שבאה מכח עשה עשה הוא ודכותה כי אם בתולה מעמיו יקח אשהולא מן גיורת כל ל"ת שבאה מכח עשה עשה הוא התיב ר' הושעי' הרי דור שני של מצרי הרי הוא בל"ת שבאה מכח עשה הוא חזר ר' הושעי' ואמר לא דמי עשה בישראל ועשה בכהנים עשה בישראל אסור בכל ועשה בכהנים אסור בכהנים והותר בלוים וישראלים.

והנה המפרש מהרא"פ פירש הרי דור שני של מצרי שהיא אסורה אפי' נקיבות שלא אסרן התורה אפי' לראשון אלא מכח לאו הבא מכלל עשה כו' והי' להם להתיר השני הבא מן הראשון וכן פי' הפ"מ ביבמות (פ"ח ה"ב) ושניהם שגו בזה דמה הוא הקושי' הרי דור שני של מצרי כו' הא כיון דהתורה אמרה במצרי דור שלישי יבוא להם א"כ עד דור שלישי הוי בעשה. ע"כ נראה לי לבאר שהמעשה הי' דנסב כהן להאי גיורת וא"כ אם הי' ישראל נושא אותה הי' הולד מותר דאפי' לר' יהודא דאמר בת גר זכר כבת חלל זכר אם הי' אביו מישראל כשר וכמו דאמרינן לעיל בירושלמי ר' יהודא אומר עד שיהא אביו מישראל (כצ"ל) וכן בקדושין (ד' ע"ח) ר' יהודא סבר עד דאית כל זרע מישראל ופירש"י כלומר כל עיקר הקרוי זרע היינו מן האב לאפוקי בת גר זכר וא"כ אפילו לר' יהודא הולד כשר אך הענין הוא מחמת שבא כהן על הגיורת וא"כ ביאתו בעבירה וע"ז אמר דהכשירה רבי לכהונה מחמת שהעבירה היא רק מחמת לאו הבא מכלל עשה והוי עשה וע"כ הולד כשר וכמו דאמר רבי אבהו בשם ר"י ולד בוגרת כשר שהוא בל"ת שבאה מכח עשה עשה ודכותה כי אם בתולה מעמיו יקח אשה ולא מן גיורת כל ל"ת שבאה מכח עשה עשה וא"כ לא נפסל הולד לא מכח ביאתו בעבירה ולא מן כח גיורת דהא אית כל זרע מישראל:

ובזה יתבאר הא דהתיב ר' הושעי' הרי דור שני של מצרי הרי הוא בל"ת שבאה מכח עשה הוא. והוא עפ"י מה דאמרינן ביבמות (ד' ע"ז) כי אתא רבין א"ר יוחנן בת גר עמוני ובת מצרי שני ר"י אמר כשירה ור"ל אמר פסולה (פי' שפסולה לכהונה אע"ג דמצרית שלישית כשירה אך ה"מ בלא עבירה. אבל הכא שבאה ע"י עבירה ס"ל לר"ל דפסולה וכן אמרינן בירושלמי (פ"ז דיבמות ה' ה') ר' זכאי כו' משלח כו' בת גר עמוני ובת דור

שני של מצרי כו' לכן צריכה כשהי' אמה מישראל שלא תאמר כשם שנתחללה כך נתחללה בתה כו' ועוד מן הדא דר' יעקב ב"א פליגין ר' יוחנן ור' בת גר עמוני ובת דור שני של מצרי ר' יוחנן אמר כשירות ר"ל אמר פסולות ור' הושעי' סובר כר"ל דדור שני של מצרי הבא על ישראלית שבתה פסולה לכהונה מחמת שביאתו בעבירה אע"ג דזהו רק מחייבי עשה אעפ"כ פסולה לכהונה וע"ז תירץ דאינו דומה דעשה בישראל אסור לכל ועשה בכהנים אסור בכהנים ומותר בלוים וישראלים וע"כ אעפ"י שהי' בעבירה כשירה לכהונה ועי' ביבמות (ד' ע"ט) תוס' ד"ה ר"י אך לפי שיטת הש"ס שלנו ביבמות (ד' נ"ט) לא דמי דהא אמרינן בוגרת ומוכת עץ לא ישא ואם נשא נשוי משום דסופה להיות בוגרת תחתי' סופה להיות בעולה תחתי' עי"ש]. ואף דמשמע בירושלמי שם דר"י סבר דבת גר עמוני ובת מצרי שני כשר אך ר"י בר בון מסיק התם דבזקנות פליגין עי"ש. ועי' בירושלמי (פ"ח דיבמות) תנא ר' זכאי כו' ובמ"א יתבאר:

פרק ב

הלכה א

קטע י

ר' חייא בשם ר' יוחנן זר שאכל תרומה בעון מיתה. מתניתא מסייע לר' יוחנן אוכלי תרומ' בזדון (צ"ל בזרים) טהור שאכל טהור וטמא שאכל טמא וטהור שאכל טמא וטמא שאכל טהור בעון מיתה אוכלי תרומה בכהנים טהור שאכל טהור כמצותו וטהור שאכל טמא בעשה טמא שאכל טהור וטמא שאכל טמא בל"ת (נ"ל שהוא ט"ס וצ"ל טמא שאכל טהור במיתה וטמא שאכל טמא בל"ת ודלא כהמפרש מהרא"פ ע"ש וכן כתב המ"ל ברמב"ם (פ"ז מה' תרומות ה' א') דטמא שאכל תרומה טמאה אעפ"י שהוא בלאו אינו לוקה בס"פ הנשרפין מפיק לה מדכתיב ומתו בו כי יחללוהו פרט לזו שהיא מחוללת ועומדת וא"כ טמא שאכל טמא הוא בל"ת. ועיין בחולין (ד' קי"ג) ובמ"א יתבאר:

הלכה ב

קטע ז

שם בירושלמי כיני מתניתין ואסורים כל שהן מלאכול בירושלים ור"ש מתיר וגידוליהם אסורים מלאכול בירושלים ור"ש מתיר. ואף לזרים ואף לבהמה ר"ש מתיר ואף רבנן מודו לי'. מן מה דמותיב לי' אי אתם מודים שהם מותרים לזרים ומותרים לאוכלי בהמה (פי' דהירושלמי מפרש דהא דתנן אף לזרים ולבהמה קאי אהא דקאמר ר"ש מתיר ואף רבנן יהי' מודים לזה. (וכן כתב הר"ש האי אסורין כמו אוסרי' כדמפרש בירושלמי

כלומר שלא לאכול אלא בירושלים הם אוסרין בכל שהוא דאפי' באלף לא בטיל דהוי דשיל"מ דאיפשר להעלותן לירושלים כו' עיי"ש) וע"ז מביא ראי' דאף רבנן מודים בזה מהדא מותיב לון אי אתם מודים שהם מותרים לזרים ולבהמה (פי' לזרים קאי על תרומה ולבהמה קאי על מ"ש) ויש מחיצה לזרים ויש מחיצה לאכילת בהמה. וא"כ משמע דאף רבנן מודים לזה. רבנן אומרים ירושלים עשו אותה כדבר שיש לו מתירים. כמה דתימר דבר שיש לו מתירין אוסר בכל שהוא. ודכותה ירושלים אוסר בכל שהוא מה פליגין ר"ש ורבנן בגידולין. אבל בעירובין אף ר"ש מודה כו':

ונראה לי שנתחלפו השיטות וצ"ל כאן הירושלמי שבסוף וצ"ל מה פליגין ר"ש ורבנן בגידולין אבל בעירובין אף ר"ש מודה בה מן הדא דתני לה ר"ש דתני בשם ר"ש יש במעשר שהמעשר אוסר דמיו ועירוביו וקנקניו וספק עירובו כל שהוא ואין מדליקין בו. ואמר אוף בגידולין כן מה בין עירובין מה בין גידולין עירובין בעין הן גידולין כבר בטלו (פי' דהירושלמי קאמר דפלוגתא של ר"ש ורבנן היא בגידולין אבל בעירובין אף ר"ש מודה דהוי דשיל"מ וע"כ מביא ראי' דאף ר"ש מודה בעירובין דהא תני דבאיזהו מעשר אמרו (פי' דבטילה ברוב) שנכנס לירושלים ויצא פי' דקלטינהו מחיצות וע"כ אי אפשר לפדותו. וא"כ מוכח דאל"ה ס"ל לר"ש דהוי דשיל"מ ולא בטל):

אך לכאורה צריך להבין דמ"ט לא מקשה הירושלמי כמו דמקשה הש"ס דילן בב"מ (ד' נ"ג) ואמאי ליהדר ולעיילי' ושקיל וטרי בהא טובא. ואמאי ניחא להירושלמי אך דהירושלמי סובר דזה ר"ש אמרה ור"ש ס"ל דלא הוי דשיל"מ אלא א"כ הוא מותר לכל. וכמו שביארתי בכמה מקומות דלשיטת הירושלמי הטעם דדשיל"מ הוא משום דבעינן שיהא הבטל דומה להמבטל. וע"כ הוי מין במינו. וא"כ אף אם יביאם לירושלים מ"מ הביכורים אסור לזרים ומ"ש אסור לבהמה ע"כ לא הוי דשיל"מ. אך לפי הטעם דמ"ש הוי דשיל"מ ע"י פדיון וא"כ מותר לבהמה נמי. וא"כ יהי' הבטל דומה להמבטל. וע"כ הוי דשיל"מ. וכ"ת א"כ למה פליג ר"ש במעשר שני וביכורים דלא הוי דשיל"מ מחמת שאסור לזרים ולבהמה. הא מ"ש יש לו היתר ע"י פדיון. וא"כ מותר לבהמה נמי. וע"ז אומר דר"ש לא אמר דהוה דשיל"מ רק בעירובין משום דמותר על ידי פדי' וא"כ דומה הבטל להמבטל. אך בגידולין סובר ר"ש דלא הוי דשיל"מ ע"י פדי' משום דליתא בעיני'. ולכאורה הא דמחלק הירושלמי מה בין עירובין ומה בין גידולין עירובין בעין הן גידולין כבר בטלו הוא כמו דאמרינן בביצה (דף ד') דמקלי קלי איסורא וע"כ לא הוי דשיל"מ. אך באמת הטעם הוא לר"ש דבעירובין הוי דשיל"מ ע"י פדי' משא"כ בגידולין כיון דלא הוי בעיני' ע"כ אינו מועיל לו פדי' לר"ש. וכמו דאמרינן בזבחים (דף מ"ט) והרי מ"ש

דהוא נפדה ואלו לקוח בכסף מ"ש אינו נפדה דתנן הלקוח בכסף מ"ש שנטמא יפדה ר"י אומר יקבר ומשני התם לא אלימא קדושתי' למתפס פדיוני' וע"כ סובר ר"ש דבגידולין לא מהני פדי' משום דלא אלימא קדושתי' למתפס פדיוני' וא"כ לא הוי דשיל"מ רק משום דאיפשר להעלותן לירושלים. וע"ז אומר וכי יש מחיצה לזרים ויש מחיצה לבהמה. וכיון שלהם אסורי' לאכול אף בירושלים ע"כ לא הוי דשיל"מ. ופדיון לא מהני בגידולין כמו שביארתי:

ע"כ סובר ר"ש דאם נכנס מ"ש לירושלים ויצא דלא הוי דשיל"מ דלא מהני לי' פדיון דקלטינהו מחיצות ולא פריך כמו דפריך הש"ס דילן בב"מ (דף נ"ב) ולעיילינהו כו' דמחמת זה לא הוי דשיל"מ דאין הבטל דומה להמבטל דהא אפי' אם יביאם לירושלים אסור לבהמה וע"כ לא הוי דשיל"מ. וע"כ מוכיח מזה הירושלמי דר"ש מודה לרבנן דבעירובין הוי מ"ש דבר שיש לו מתירין. ועיין בירושלמי (פ"ב דמ"ש) ר' גוריון בשם ריב"ח כו' ובתוס' זבחים (דף ע"א) ובמתניתין (פ"ג דמ"ש מ' י"א) שפי' הרע"ב דר"ש סובר דפודין את הקדשים להאכילן כו'.

[**ובזה** יתיישב דאמאי לא תני בברייתא כמו דאיתא בהברייתא בהש"ס דילן ובאיזה מעשר אמרו במע"ש שאין בו שו"פ ונכנס לירושלים ויצא אך לפי מה שביארתי לפי שיטת הירושלמי לא מצי למיתני שאין בו שו"פ דא"כ תקשה וניתי מעשר דאית לי' ולצרפינהו ומאי דמשני דאורייתא ודרבנן לא מצטרפי וכמו שפירש רש"י דמדאורייתא בטיל ברוב דכתיב אחרי רבים להטות ורבנן הוא דאמרי היכא דיש לו מתירין לא ליבטל הילכך אין איסור מעשר בזה אלא מדרבנן הילכך אין מצטרף זה עם זה לתפוס פדיון וזהו דווקא לשיטת הש"ס דילן דדבר שיל"מ הוא מדרבנן. אבל לשיטת הירושלמי ואליבא דר"ש דהטעם הוא משום דהבטל דומה להמבטל וע"כ לא בסל מן התורה כמו שביארתי בכמה מקומות וכמו שביארתי לדברי ר"ש הילכך בודאי דמצטרפים וע"כ לא תני בברייתא דהא דאין מעשר שני בטל ברוב אלא אם נכנס לירושלים ויצא דאינו בפדיון משום דקלטינהו מחיצות אבל לא תני שאין בו שו"פ ודוק]:

וע"ז מביא ראי' עוד (ולפי הנהתי לעיל שנתחלפו השיטות בירושלמי) ועוד מן הדא דתני לה ר"ש תני בשם ר"ש (וצ"ל) דתני יש במעשר שהמעשר אוסר דמיו ועירוביו וקנקניו וספק עירובו כל שהוא ואין מדליקין בו ביום וא"כ מוכח מזה דס"ל לר"ש דבמעשר שני אמרינן דהוי דשיל"מ וא"כ לר"ש אמאי הוי דשיל"מ דהא ר"ש אומר תחילה דכיון שאסורים לזרים ולבהמה ע"כ לא הוי דשיל"מ דסוף כל סוף אינו דומה וע"כ לא הוי דשיל"מ כלל וא"כ אמאי אומר דמ"ש הוי דשיל"מ אלא ודאי דבעירובין מכל מקום הוי

דבר שיש לו מתירין משום דהא יכול לפדות. וא"כ הוא מותר לכל והבטל דומה להמבטל (ורק בגידולין לא אמרינן דהוי דשיל"מ ע"י פדי' והוא משום דליתא בעיני'. וע"כ לא אלים למתפס פדיונו כמו שביארתי):

וע"ז אומר כמה דר"ש מודה לרבנן בעירובי מעשר אבל בעירובי ביכורים כגידולין הן כו' וכן הי' ר"ש אומר אין הביכורים אוסרים את עירוביהם וגידוליהם כו' מה בין מעשר מה בין ביכורים מעשר אין לו עלי' ביכורים יש להם עלי' ומה דר"ש מודה לרבנן בדבר שאין לו עלי' (ופי' המפרש מהרא"פ מעשר אין לו עלי' במאה ומאתים ואין סברא להתירו מכ"ש אפי' עד הרוב אבל ביכורים יש להם עלי' במאתים וא' מעשר אין לו עלי' כלל דלא מצינו ביטול כלל וחמור משאר איסורים כו'. ואיפשר לפרש דביכורים כיון דיש להם עלי' ע"כ תלינן בה ולא הוי דשיל"מ ועי' בכרו"פ (ס' צ"ט) שכתב דבתרומה כיון שצריך להעלות לכהן. ע"כ לא הוי דשיל"מ. ותירץ קושי' התוס' ביבמות (ד' פ"ב) ועיין בנדרים (ד' נ"ש) והרי תרומה כו' דתנן סאה תרומה טמאה כו' ועיין ברא"ש שכתב ולא מקשה מכמה משניות ששנינו בהם בפירוש שהתרומה עולה בא' ומאה כו' ודוק. מודה ר"ש באותה הסאה שהעלה מתוך מאה שהיא טעונה מחיצה וטעונה הנייי' (ט"ס וצ"ל הבאה) ורבנן אמרי כולהן טעונה מחיצה וטעונה הבאה (כצ"ל):

[**אך** אעפ"כ לא נראה לי כלל לומר דהחילוק בין מ"ש לביכורים הוא משום שמ"ש אין לו עלי'. וע"כ הוי דשיל"מ. ובביכורים לא הוי דשיל"מ מחמת שיש לו עלי' הא אמרינן בירושלמי דר"ש מותיב לון אי אתם מודים שהם מותרים לזרים שהם מותרים לאכילת בהמה. וא"כ אין הטעם משום שיש להם עלי'. וע"כ אלולי מסתפינא הי' נראה לי להגיה בירושלמי כמה דר"ש מודה לרבנן בעירובי מעשר. אבל בעירובי ביכורים בטילים הם כו' וכן הי' ר"ש אומר אין הביכורים אוסרים את עירוביהם ואת גידוליהם. וע"ז אומר מה בין מעשר מה בין ביכורים מעשר יש לו פדי' וביכורים אין להם פדי' או שצ"ל מעשר יש לו עלי' ופדי' ביכורים אין להם אלא עלי' פי' דמ"ש ש להם היתר ע"י עלי' וע"י פדי' וע"כ אף שע"י עלי' לא הוי דשיל"מ לר"ש דהא אסור לבהמה אעפ"כ יש לו היתר ע"י פדי'. וא"כ הבטל דומה להמבטל. ביכורים אין להם רק עלי'. אבל פדי' אין לו. וע"כ לא הוי דשיל"מ אפי' ע"י עירוב. מחמת דאפי' יהא מעלה לירושלים אסור לזרים. וע"כ לא הוי דשיל"מ אפי' בעירובין נמי ודוק]:

קטע ט

עוד שם בירושלמי ר' יוחנן אזל לחד אתר אמר אנא בן עזאי דהכא אתא חד סב שאל לו אמר גידולי תרומ' תרומה וגידולי גידולין חולין אבל טבל ומ"ש ומ"ר וספיחי שביעית

ותרומת ח"ל והמדומע והביכורים גידוליהם חולין תמן את אמר גידוליהם מותרים. והכא את אמר גידוליהם אסורים א"ל הן דאת אמר גידוליהם מותרים. בדבר שזרעו כלה. והן דתימר גידוליהם אסורים בדבר שאין זרעו כלה א"ל והתנינן איזו דבר שזרעו כלה כגון הלוף והשום והבצלים והלוף והשום והבצלים חייבים בביכורים אמר אזל בן עזאי דהכא (פי' שלא ידע להשיבו) אתא שאיל לר' ינאי א"ל למעשר הושבה דבר שאין זרעו כלה (פי' דהא דאמר וגידוליהם אסורים קאי על מעשר ובדבר שאין זרעו כלה ולא על ביכורים דאין זרעו כלה היינו הלוף והשום והבצלים ובהם ליכא ביכורים):

ואמרינן שם מחלפא שיטתי' דר' יוחנן תמן אריב"ל לקרנה של נבילה הושבה א"ל לא כן אולפן רבי ראיתי כגרי' שנים ואמר אוף הכא וגידולין. והנה הירושלמי הזה הוא תמוה ואינו מובן כלל:

ע"כ נראה לי לבאר דקאי אהא דכתיב (ויקרא י"א) זאת החיה אשר תאכלו מכל הבהמה אשר על הארץ כל מפרסת פרסה כו' ואת החזיר כי מפריס פרסה הוא כו' טמא הוא לכם מבשרם לא תאכלו ובנבלתם לא תגעו טמאי' הם לכם. וקשה דהא אמרינן בחולין (דף קי"ז) דת"ר בנבלתם ולא בעור שאין עליו כזית בשר כו' (ופירש"י דעור לאו נבילה מקרי ואמרינן בחולין (דף קכ"ב) אלו שעורותיהן כבשרן עור אהדם ועור חזיר של ישוב ר' יהודא אומר אף חזיר הבר אלמא דלר' יהודא עור חזיר מטמא. וא"כ איך כתיב ובנבלתם לא תגעו דמשמע ולא העור וע"ז אומר לקרנה של נבילה הושבה (פי' דקאי על בהמה שהוא ברישא דקרא ועלה שייך לומר ובנבלתם ולא בעור א"ל לא כן אולפן רבי ראיתי כגריס שנים ובפשוטו איפשר לומר שהוא ט"ס וצ"ל מיעוט ימים שנים כו' וא"כ מקשה מדר' יהודא אר' יהודא דהכא לדברי ר"י קאי האי ובנבלתם לא תגעו לקרנה של נבילה דהיינו לגופה של נבילה ואם כן איך כתיב ובנבלתם דהיינו לשון רבים. ואמאי קאמר בב"ק (דף כ"ד) א"ל זבה תוכיח שריחקה ראיותי' טמאה כו' ופירש"י דכתיב כי יזוב זוב דמה ימים רבים ודרשינן בת"כ ימים שנים רבים שלשה והוא ר' יהודה ע"ש והא דמיעוט ימים שנים הא משום שימים הוא לשון רבים וע"ז מקשה דמחלפא שיטתי' דר' יוחנן דתמן הקש' מהא דכתיב ובנבלתם דהיינו שנים ואם כן הכי נמי וגידוליהן שנים שהוא לשון רבים וא"כ איך קאמר דעל מעשר שני הושבה:

[**ועוד** איפשר לגרוס לא כן אולפן רבי מיעוט בגדים שנים. ואיפשר דקאי על הא דאמרין ביומא (ד' כ"ג) ת"ר ופשט ולבש בגדים אחרים והוציא את הדשן כו' אמר ר"ל כמחלוקת בהוצאה כך מחלוקת בהרמה ור' יוחנן אמר מחלוקת בהוצאה אבל בהרמה דברי הכל עבודה היא מ"ט דר"ל אמר אי ס"ד עבודה היא יש לך עבודה שכשירה בשני כלים. ור'

יוחנן גלי רחמנא בכתונת ומכנסים והוא הדין למצנפת ואבנט כו' נימא כתנאי על בשרו מה ת"ל ולבש להביא מצנפת ואבנט להרמה והקשו התוס' דגבי הוצאה מנא לן דבעי ארבעה בגדים כיון דגבי הרמה לא נפקא לן אלא מהיקישא א"כ הדרינן ומקשינן לבישה דהוצאה לפשיטה דהרמה כדלעיל ואמרינן בזבחים (ד' ע"ט) דבקדשים דבר הלמד בהיקש אינו חוזר ומלמד בהיקש. ויש לומר דשמא לא מקרי קדשים אלא גופי הקרבנות אבל בגדי כהונה חוזרין ומלמדין בהיקש כו' עכ"ל]. וכל זה הוא לשיטת הבבלי דהא אמרינן דדבר הלמד בהיקש אינו חוזר ומלמד בהיקש היינו דווקא בקדשים אבל לשיטת הירושלמי לדברי ר' ישמעאל אמרינן דכל דבר הלמד אינו חוזר ומלמד אפי' בחולין ג"כ וכמו שהארכתי בזה הירושלמי (פ"ב דערלה] דאמרינן שם עד כדון כר' עקיבא כר' ישמעאל כו' וא"כ לפי זה הא דכתיב ולבש בגדים אחרים היינו שתי בגדים ואע"ג דלאו עבודה היא איפשר דגזירת הכתוב הוא להחמיר וכמו שכתבו התוס' בד"ה יש עבודה שכשירה בשני כלים כו' דגדולה מזו אמרינן לר'יוחנן דבין הוצאה ובין הרמה בארבעה כלים בין לת"ק בין לר"א ואפי' הכי לר"א בעלי מומין כשרים לגבי מזבח ובירושלמי [רפ"ב דיומא] הוציא שאר הדשן תפלוגתא דר"י ורשב"ל אתיא כמ"ד אחרים פחותים מהם ברם כמ"ד לרבות אחרים בעלי מומין הוא זר הוא בעל מום. וא"כ לפי זה הוצאת הדשן הוא בשתי בגדים ולא קאי אהא דבתחילה דאתרבי לארבעה בגדים וכמו דאמרינן שם נימא כתנאי על בשרו מה ת"ל ולבש להביא מצנפת ואבנט להרמה:

וע"ז אומר לא כן אולפן רבי ראיתי (צ"ל) רבית בגדים שנים פי' דהריבוי של בגדים שנים (פי' הא דכתיב ולבש בגדים אחרים היינו שנים ולא קאי אהא דאמר בתחילה משום דמיעוט בגדים שנים וא"כ איך אמר דמה דכתיב טמאים הם לכם לא קאי אטמאים אלא קאי על קרנה של נבילה דכתיב ברישא דקרא ואע"ג דכתיב בלשון רבים טמאים הם לכם [ועיין בהמפרש דגרס דכתיב קירות שנים כו' ע"ש]:

שם בירושלמי א"ר הילא הן דתימר גידוליהן אסורין רבנן והן דתימר גידוליהן מותרין ר"ש (פי' דהא דתנן גידוליהן אסורין רבנן היינו רבנן דהכא דסברי דירושלים עשו אותה כדשיל"מ והא דתנן התם גידוליהן מותרין היינו ר"ש דס"ל דלא הוי דשיל"מ א"ל והא תנינן גידולי הקדש ומ"ש חולין ופודה אותם בזמן זרעם ולאיזה דבר הוא פודה אותם לא מפני קדושה שיש בהם אוף הכא יטענו מחיצות מפני קדושה שיש בהם (פי' שאומר דלא אתי כר"ש דהא קתני ופודה אותם בזמן זרעם הוא משום דהוי דשיל"מ. וא"כ הכא נמי לענין ירושלים נמי הוי דשיל"מ. ואיפשר לומר כמו שביארתי דהטעם דר"ש סובר דלא הוי דשיל"מ הוא דמצד להעלותן לירושלים הא לבהמה אסורה. וא"כ לא הוי דשיל"מ.

ולפדותן לא מהני משום דגידולין לא אלים למתפס פדיונם. ואם כן מתניתין לא אתי כר"ש דמדקתני ופודה אותם בזמן זרעם הוא לא מפני קדושה שיש בהם. פי' דמהני הפדי' מפני הקדוש' שיש בהם אוף הכא יטענו מחיצה מפני הקדושה שיש בהם (פי' שיצטרך להעלותן לירושלים משום דהוי דשיל"מ ע"י פדי'):

וע"ז אמר ר' ירמי' בשם רשב"ל הן דתימר גידוליהם אסורים איסור מחיצה והן דתימר גידוליהם מותרים היתר זרות (פי' דלאיסור מחיצה הוי דשיל"מ דהא יכול לאכול בירושלים ואעפ"י דאין הבטל דומה להמבטל דהא אסור לזרים אעפ"כ סברי רבנן דהוי דשיל"מ) ואיפשר דסברי דמ"מ אסור מדרבנן משום שעד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר וע"כ הוי דשיל"מ. והא דתנן גידוליהם מותרים היתר זרות (פי' דלזרים מותר דהא לדידהו ליכא היתר להעלותן לירושלים וע"כ מותרים הזרים לאכול כיון דלדידהו לא הוי דשיל"מ. ואפי' רבנן נמי מודים בזה. וכמו דאמרינן לעיל בירושלמי ואף לזרים ואף לבהמה ר"ש מתיר ואוף רבנן מודו לי') (ומזה משמע דאפי' ביכורים נמי אמרינן דהוי דשיל"מ דכיון דקאמר לאיסור זרות א"כ מיירי בביכורים דהא לפי תירוץ זה קאי אביכורים ג"כ] ובזה יתיישב הלשון וגידוליה' דמשמע לשון רבים וא"כ כיון דקאי אביכורים ג"כ ובבכורי' ודאי מיירי בזרעו כלה וכמו דאמר לעיל והא תנינן איזה הוא דבר שאין זרעו כלה כגון הלוף והשום והבצלים והלוף והשום והבצלים חייבים בביכורים (פי' שת וא"כ כיון שהוא דבר שזרעו כלה אעפ"כ אמרינן דהוי דשיל"מ א"כ מוכח דאפי' בזרעו כלה נמי אמרינן דהוי דשיל"מ:

והנה ברמב"ם (פ"ד מה' ביכורים ה' ט"ו) כתב אעפ"י שהביכורים והתרומות אסור להאכיל לזרים ואעפ"י שהביכורים. עולין בא' ומאה בתרומה אם נתערבו בחולין בירושלים אסורים כל שהן במינם כמע"ש מפני שהוא מקום אכילתם עשאום כדבר שיש לו מתירין. ואעפ"י שהביכורים אסורים לזרים אף בירושלים הרי הן אוסרין בכל שהן אפי' זרע הביכורים הרי הגידולין אסורים בכל שהן אם נתערבו בירושלים אבל הזורע ביכורים קודם שנכנסו לירושלים הרי הגידולין חולין. וכתב הכסף משנה פ"ט דתרומות הביכורים גידוליהם חולין ובירושלמי רמי תרי משניות הללו אהדדי ומסיק הן דתימר גידוליהם אסורים איסור מחיצה. והן דתימר גידוליהם מותרים היתר זרות וזה מבואר בדברי רבנן וא"כ מפרש הכ"מ דאיסור מחיצה היינו אם הוא בירושלים. והיתר זרות היינו אם חוץ לירושלים אבל לע"ד נראה שאין משמעות ופשטות הירושלמי כדברי'. וכן כתב הר"ש (שם) ויש מפרשין דמתניתין איירי בשנתערבו בירושלים או

נזרעו בירושלים ומחלקים בין בירושלים בין חוץ לירושלים ולא יתכן כלל מדלא משני הכי בירושלמי עכ"ל:

[**ועוד** דהא אמרינן תחילה בירושלמי כיני מתניתין ואוסרין כל שהן מלאכול בירושלים. ר"ש מתיר וגידוליהם אסורים מלאכול בירושלים ור"ש מתיר. ואף לזרים ואף לבהמה ר"ש מתיר ואוף רבנן מודו לי' מן מהדא מותיב לון אי אתם מודים שהן מותרין לזרים שהן מותרין לאכילת בהמה ויש מחיצה לאכילת בהמה. (וכמו שביארתי כיון דמ"מ אסור לזרים דהיינו בביכורים ולבהמה במעשר שני ע"כ לא הוי דבר שיש לו מתירין. ורבנן סברי כיון דמ"מ לכהנים הוי דבר שיש לו מתירין ע"כ הוי דבר שיל"מ עכ"פ זה מוכח מהירושלמי דלזרים ולבהמה ד"ה מותר. ועוד דאמאי אסורין בירושלים הביכורים לזרים כיון דהותר לכהנים. הא זה לא הוי דשיל"מ וכמו דאמרינן ביבמות א פ"ב) רב אשי אמר סיפא משום דהוי דשיל"מ וכל דבר שיל"מ אפי' באלף לא בטיל והא דר"א כו' אלמא דבכה"ג לא אמרינן דהוה דשיל"מ כיון דמותר לכהנים ע"כ נראה לי כמו שביארתי ודוק:

והא דאמרינן תחילה בירושלמי כיני מתניתין ואוסרין כל שהן מלאכול בירושלים ור"ש מתיר וגידוליהם אסורים מלאכול בירושלים ור"ש מחיר. אע"ג דאמרינן בירושלמי דר"ש לא פליג רק אגידולין אבל בעירובין אף ר"ש מודה בה. וא"כ אמאי קאי הא דאמר תחילה ואוסרין כל שהן מלאכול בירושלים ור"ש מתיר. דהא אגידולין תנן אח"כ וגידוליהם אסורים מלאכול בירושלים ור"ש מתיר. אך זה קאי על עירובי ביכורים דבביכורים פליג ר"ש אפי' בעירובין נמי. כמו דאמרין בירושלמי במה ר"ש מודה לרבנן בעירובי מעשר. אבל בעירובי ביכורים כגידולין הם וכן הי' ר"ש אומר אין הביכורים אוסרין את עירוביהם וגידוליהם מלאכול בירושלים ומה בין מעשר מה בין ביכורים מעשר אין לו כו' ביכורים יש להם כו'. וע"כ פליג ר"ש בביכורים אף בעירובין וכמו שביארתי לעיל:

ולפי מה שביארתי בזה יתיישב הא דאמרינן הרי אלו במעשר וביכורים משא"כ בתרומה. והקשה התוס' י"ט דהא תנן גידולי תרומה תרומה. וא"כ גידולי תרומה אסורים לזרים ולבהמה. וכמו דתנן (פ"ט דתרומות מ"ד) דגידולי תרומה תרומה כו' דהמדומע והביכורים גידוליהם חולין. וא"כ אדרבא תרומה חמירא דגידוליהם אסור. משא"כ בביכורים דגידוליהם חולין. אך זהו לענין איסור זרות ובהמה וכמו שאומר בירושלמי והן דתימר גידוליהם מותרים היתר זרות. ולענין זה תרומה חמירא דגידולי תרומה תרומה. ואסור לזרים. אבל לענין איסור מחיצה חמירי ביכורים ומ"ש דהני לא בטילי בגידולים משום דהוי דשיל"מ. וע"כ אסורים לכהנים חוץ למחיצת ירושלים. משא"כ בתרומה דבתרומה אינו שייך חוץ למחיצה. והא דתנן דתרומה וביכורים עולה בא' ומאה היינו

לענין זרות דצריך א' ומאה אם נתערבו דלא שייך דשיל"מ. והא דתנן ואסורים כל שהן מלאכול בירושלים. הוא כמו שפי' הר"ש כלומר לענין שלא לאכול אלא בירושלים הם אוסרין בכל שהן והטעם משום דהוי דשיל"מ ודוק]:

הלכה ד

קטע ב

דף ה' אתרוג שוה לאילן בשלשה דרכים ולירק בדרך אחד. שוה לאילן בערלה וברבעי ובשביעית ולירק שבשעת לקיטתו עישורו דברי ר"ג. ר"א אומר שוה לאילן לכל דבר. אם לאילן למה לירק אם לירק למה לאילן תמן אמרי נכנס משׁשׁית לשביעית הרי הוא לבעלים כאילן ופטור ממעשׂרות כירק. אמר לן רב המנונא אמרין דבתר נכנס משביעית לשמינית הרי הוא הפקר כאילן וחייב במעשׂרות כירק והפקר חייב במעשׂרות כו':

הנה לכאורה הא שאומר בירושלמי תמן אמרי (פי' בבבל אמרין נכנס משׁשׁית לשביעית הרי הוא לבעלים כאילן (פי' דהא לענין שביעית אזלינן בתר חנטה כאילן) א"כ לא הוי הפקר אעפ"כ פטור ממעשׂרות כירק הוא כמו דאמרינן בר"ה (ד' ט"ו) אמר רבה אתרוג בת ששׁית שנכנס לשביעית פטורה מן המעשׂר ופטורה מן הביעור כו' אלא רישא פטורה מן הביעור אמאי דאמרינן זיל בתר חנטה אי הכי תיחייב במעשׂר א"ל יד הכל ממשמשין בה ואת אמרת תיחייב במעשׂר ורב המנונא אמר כו' וכן בירושלמי הטעם דנכנס משׁשׁית לשביעית הרי הוא לבעלים כאילן דאזלינן בתר חנטה לענין שביעית ואעפ"כ פטור ממעשׂרות כירק משום דיד הכלממשמשין בה וע"כ פטור ממעשׂר וכמו שפירש רש"י דאע"ג דלא מיחייב לאפקורי דלא נהגה בה שביעית מיהו כל שדות ופרדיסות הפקר הן בשביעית ואין אתרוג זה נשמר בה לבדו וע"כ יד הכל ממשמשין בו והפקר פטור מן המעשׂר אך ממה דאמרינן שם אמר לון רב המנונא אמרין דבתרה נכנס משביעית לשמינית הרי הוא הפקר כאילן וחייב במעשׂרות כירק והפקר חייב במעשׂרות (פי' בתמיה) דלכאורה צריך להבין דמה תלוי זה בהא דאמר תחילה דנכנס משׁשׁית לשביעית.

ע"כ נראה לי לפרש באופן אחר עפ"י מה שכתבו התוס' בד"ה יד הכל ממשמשין בה ואת אמרת תתחייב במעשׂר לא נקט האי טעמא אלא למ"ד לעיל שוה לאילן לכל דבר כשאר אילנות דכולהו מודו דבתר חנטה אפ"ה פטורין מן המעשׂר מטעם יד הכל ממשמשין בה דלמאי דסבר אבטולמוס משום חמשה זקנים דאתרוג אחר לקיטה למעשׂר ואחר חנטה לשביעית לא הוי צריך לטעם זה דבין לענין חדש וישן בין לענין מעשׂר שני ועני אזלינן בתר לקיטה ובחנם אייתי לקמן דאבטולמוס דהיינו מתניתין דביכורים (פ"ב מ"ו)

דאתרוג שוה לאילן בג' דרכים ולירק בדרך אחד עכ"ל וא"כ לפי שיט' התוס' דכיון דבאתרוג אזלינן בתר לקיטה כירק וא"כ כיון שנלקט בשביעית אע"ג דבאמת פטורה מן הביעור משום דלענין שביעית אזלינן בתר חנטה אפ"ה פטורה מן המעשר משום דאזלינן לענין מעשר בתר לקיטה וא"כ כיון שנלקט בשביעית ממילא פטורה מן המעשר ואע"ג דבאמת פטורה מן הביעור ג"כ. והטעם דהתוס' סברי דהא דשביעית פטור מן המעשר הוא משום דהוי אפקעתא דמלכא וכמו שכתב השעה"מ ברמב"ם (פ"א מה' שמיטה ה' י"ב) דנראה דטעמי' משום דס"ל דשביעית פטור מן המעשר מכח אפקעתא דמלכא. ולאו משום הפקירא דמלכא פטירי. וע"כ כיון דלענין מעשר אזלינן בתר לקיטה. ע"כ כיון דנלקט בשביעית ע"כ פטור מן המעשר. אע"ג דלענין ביעור נמי פטור. משום דלשביעית אזלינן בתר חנטה:

וע"ז אמר לון רב המנונא אמרין דבתרה נכנס משביעית לשמינית הרי הוא הפקר כאילן. [פי' דהא לענין שביעית אזלינן בתר חנטה] וחייב במעשרות כירק (פי' בתמיה' דהא לענין מעשרות אזלינן בתר לקיטה כירק. וא"כ כיון שנלקט בשמינית א"כ חייב במעשרות. והפקר חייב במעשרות דהא סוף כל סוף כיון דהוי הפקר פטור מן המעשר. אלא ודאי דהא דאמרינן דבתר לקיטה למעשרות לא נאמר לענין שביעית רק לענין חדש וישן ולענין שני' הנכנסת לשלישית ולנהוג בו כמו בשנת שלישית. אבל לענין שנה ששית הנכנס לשביעית. כיון דטעמא דשביעית פטור מן המעשר משום הפקירא דמלכא. והפקר פטור מן המעשר. א"כ באתרוג בת ששית שנכנס לשביעית. אע"ג דאמרינן אחר לקיטה למעשר. מ"מ כיון דלענין שביעית אזלינן בתר חנטה לשביעית. א"כ פטורה מן הביעור. וא"כ כיון דסוף כל סוף א"צ לבער. ע"כ אינו פטור מן המעשר. וכמו שכתב רש"י בר"ה (ד' י"ד) וזה לשונו ומפלג פליגי בי' רבה ורב המנונא במילתי' דאבטולמוס דהא רב המנונא סבר כיון דפטורה מן הביעור חייבת במעשר דלאו הפקירא דמלכא הוא. ורבה סבר סוף סוף יד הכל ממשמשין בה ומודה אבטולמוס דפטורה מן המעשר. אלמא דס"ל לרש"י דכיון דלענין שביעית אזלינן בתר חנטה ופטורה מן הביעור ממילא חייבת במעשרות דהא דשביעית פטורה הוא רק משום הפקירא דמלכא. ולא משום אפקעתא דמלכא. וע"ז אמר לון רב המנונא אמרין דבתרה נכנס משביעית לשמינית הרי הוא הפקר כאילן. דכיון דלענין שביעית אזלינן בתר חנטה. וא"כ הוי הפקר. וא"כ איך אזלינן בתר לקיטה למעשר לחייבו במעשר הא הפקר פטור מן המעשר. אלא ודאי דהא דאמרינן דלענין לקיטה למעשר לא נאמר כלל לענין ששית ושביעית אלא לענין חדש וישן. וכן לענין שני' הנכנסת לשנה שלישית לנהוג בו מנהג שלישית. אבל לא לענין

שנה ששית ושביעית. דכיון דלענין שביעית אזלינן בתר חנטה. א"כ כיון שפטורה מן הביעור ממילא חייבת במעשר.. דכיון דלאו הפקירא אינון ממילא חייבת במעשר:

וע"ז אמר ר' יוחנן בשאר שני שבוע את מהלך בו כירק ובשביעית את מהלך בו כאילן (פי' דהא דאמרינן אחר לקיטה למעשר היינו דווקא בשאר שני שבוע אבל לא בשביעית. וכמו שביארתי. דכיון דלענין שביעית אזלינן בתר חנטה. א"כ פטורה מן הביעור וכיון שפטורה מן הביעור ממילא חייבת במעשר:

וע"ז אומר האיך עבידא מחמשי' לששית ששית (פי' דחייבת במעשר עני דאזלינן בתר לקיטה) מששית לשביעית ששית ופי' דכיון דלענין חנטה הוי כאילן ופטור מן הביעור ע"כ הוי כששית וחייבת במעשר כשנה ששית. אע"ג דלענין מעשר אזלינן בתר לקיטה. אעפ"כ כיון דפטורה מן הביעור משום דלענין שביעית אזלינן בתר חנטה. א"כ ממילא חייבת כיון דלא הוי הפקירא דמלכא) נכנס מחמישית לששית ולשביעית לקטן בשביעית ששית (נ"ל שהוא ט"ס וצ"ל לקטן בשביעית חמישית) דכיון דבשביעית אזלינן בתר חנטה והא דלענין לקיטה למעשרות לא נאמר לענין שביעית כמו שביארתי. וע"כ כיון דהוי לענין שביעית בתר חנטה. ע"כ אזלינן למעשרות ג"כ בתר חנטה. וע"כ לקטן בשביעית חמישית. כיון דהחנטה הי' בחמישית) לקטן בששית חמישית (והוא ט"ס. דהא כבר אמר דבשאר השנים אזלינן למעשרות בתר לקיטה אלא שהוא ט"ס וכך צ"ל הגירסא אח"כ) נכנס מששית לשביעית ולשמינית לקטן בשביעית ששית (כצ"ל) דהא לענין שביעית אזלינן בתר חנטה. וכיון דלענין שביעית אזלינן בתר חנטה. א"כ ממילא חייבת במעשר כיון דפטורה מן הביעור. וע"כ לענין מעשרות אזלינן נמי בתר חנטה וע"כ אם נכנס מששית לשביעית ולשמינית ע"כ הוי ששית דהחנטה הי' בששית לקטן בשמינית שמינית (פי' דאם לקטן בשנה שמינית אחר הביעור. ע"כ הוי דינה כדין שמינית דהכלל הוא דבשאר השנים אזלינן למעשר בתר לקיטה חוץ מבשנה שביעית דכיון דפטורה מן הביעור משום דאזלינן בתר חנטה שהי' מקודם שביעית וכיון דמצד החנטה פטורה מן הביעור ומחמת זה חייבת במעשר. ע"כ אזלינן לענין מעשר נמי בתר חנטה. משא"כ בשאר שנים לענין שני' ושלישית וכן לענין חדש וישן הוא אחר לקיטה כירק):

ונראה לי לבאר עוד עפ"י מה שביארתי (רפ"ה דפיאה) דאי אמרינן דשביעית בזה"ז דרבנן א"כ קשה דאיך פוטרים חכמים מתרומות ומעשרות וכמו דפריך שם מעיבור השנה וחודש א' שהוא מוסיף לא פטור ממעשרות היא וביארתי שם דאי אמרינן דשביעית בזה"ז דרבנן א"כ הא דפטור הוא משום דחייבוהו חכמים להפקיר ולא משום

אפקעתא דמלכא דמדרבנן לא הוי אפקעתא דמלכא וע"כ איפשר לומר דהא דאמר תחילה תמן אמרו נכנס משׁשׁית לשביעית הרי הוא לבעלים כאילן ופטור מן המעשׂרות כירק וביארתי דהטעם דאע"ג דפטור מן הביעור אעפ"כ פטור מן המעשׂר משום דהוי אפקעתא דמלכא היינו לשיטת הבבלי דשביעית הוי דאורייתא וכמו דאמרינן בר"ה (דף ט"ו) ולימא לי' כו' אמינא לך מעשׂר חרובין דרבנן ואת אמרת לי שביעית דאורייתא וע"כ אע"ג דפטורה מן הביעור משום דלענין שביעית אזלינן בתר חנטה אעפ"כ פטורה מן המעשׂר משום דלענין מעשׂר אזלינן בתר לקיטה כירק וע"כ פטור מן המעשׂרות דלענין מעשׂר הוי של שביעית וע"כ פטור מן המעשׂר משום דהוי אפקעתא דמלכא:

אבל לשיטת הירושלמי דאמרינן בירושלמי (פ"ח דשביעית) מה עביד לה ר' יוחנן קל הוא שהקילו בשביעית שהוא מדרבנן וכבר ביארתי שם (ברפ"ה דפיאה) דהטעם דפטרו חכמים בשביעית מתרומות ומעשׂרות הוא משום דכיון דמקיים מצות ביעור והוי הפקר ע"כ ממילא פטור מן המעשׂרות אבל לא שייך לומר משום אפקעתא דמלכא כיון דשביעית בזמן הזה הוי רק דרבנן וא"כ כיון דאין הטעם רק משום הפקר ע"כ פליג ר' יוחנן על הא דאמר תמן (פי' בבבל) נכנס משׁשׁית לשביעית הרי הוא לבעלים כאילן ופטור ממעשׂרות כירק דאע"ג דהרי הוא לבעלים ופטור מן הביעור אעפ"כ פטור מן המעשׂר משום דהוי אפקעתא דמלכא (וזו היא שיטת התוס' בבבלי בר"ה (דף נ"ד). אלא דבשביעית כיון דאזלינן בתר חנטה ופטורה מן הביעור ממילא חייבת במעשׂרות ולא נאמר הכלל הזה לענין שביעית אלא לענין שני' ושלישית וכן לענין חדש וישן אבל לא לענין שביעית דזה בודאי כיון דשביעית בזמן הזה דרבנן אינה פטורה מכח אפקעתא דמלכא רק משום הפקר ועי' (רפ"ה דשביעית) שביארתי במ"א על הא דאמר ותמה אני איך הי' מותיב ר"ש קומי ר' יוחנן והוא מקבל מיני' ויתיבני' הוא אמר חרובין ואת אמרת בנות שוח כו' דאמאי לא קאמר נמי דשביעית דאורייתא ומעשׂר דרבנן כמו דאמר בש"ס דילן (ר"ה ד' ט"ו) משום דהירושלמי לטעמי' דס"ל דשביעית בזמן הזה הוא דרבנן ויתבאר במ"א:

הלכה ו

קטע ד

שם מתניתין דלא כר"א דתני ר' אלעזר אומר כוי אין חייבין על חלבו אשם תלוי (וט"ס וצ"ל דתני ר"א אומר כוי חייבין על חלבו אשם תלוי). וכן הוא בכריתות (דף י"ז) וביבמות (דף קי"ג) ופי' המפרש מדתנן במתניתין דכוי אין חייבין על חלבו כרת משמע הא אשם

תלוי חייב וא"כ אתי מתניתין כר' אלעזר דס"ל דכוי חייבין על חלבו אשם תלוי וע"כ צריך לגרוס מתניתין כר"א דאמר כוי חייבין על חלבו אשם תלוי:

ונראה כמו שכתב המפרש דהגירסא מתניתין כר' אלעזר דאמר כוי חייבין על חלבו אשם תלוי ובביאור יותר והוא לפי מה שביארתי בס' נ"י (ס' כ"ג) שהרשב"א כתב בתה"א דספיקא דאורייתא לחומרא ד"ת דאלת"ה אשם תלוי למ"ד לא בעינן חתיכה מב' חתיכות היכי משכחת לה כו'. והקשה הק"ע דהא אמרינן בירושלמי (פ"ב דכתובות ה' ב') שנים אומרים נתקדשה ושנים אומרים לא נתקדשה ר' יונה מדמי לחלבים אלו שנים אומרים פלוני אכל חלב ושנים אומרים פלוני לא אכל חלב שמא אינו מביא אשם תלוי מספק וכא יתן גט מספק. א"ל ר' יוסי לא תדמנה לחלבים שכן אפי' אמר לבי נוקפני מביא אשם תלוי כו' וא"כ לר' יוסי ליכא לדמויי שאר ספיקא דאורייתא לאשם תלוי. דאשם תלוי שאני שכן אפי' אומר לבי נוקפני מביא אשם תלוי:

וכתבתי שם שנראה לי ששגה בזה הק"ע דהא דמביא אשם תלוי בשנים אומרים פלוני אכל חלב ושנים אומרים שלא אכל היינו משום דשמא אכל אין השנים האומרים שלא אכל מצילין אותו מן החטא ואולי יתברר אח"כ ע"י עדי הזמה שאכל מתחייב חטאת וע"כ צריך להביא אשם תלוי ואע"ג דמס' א"צ להביא אשם תלוי דתרי ותרי ספיקא דרבנן ומוקמינן אחזקתי' וכמו דאמרינן ביבמות (דף ל"א) אעפ"כ מביא אשם תלוי שאפי' אמר לבי נוקפני מביא אשם תלוי דשמא אכל וחטא ומה בכך ששנים אומרים לא אכל וכן אפי' בס"ס כתבו התוס' רפ"ד דכריתות (דף י"ז) דמביא אשם תלוי כגון ס' אכל ס' לא אכל ס' יש בו כשיעור ס' אין בו כשיעור דאלו אכל אין הס"ס מצילו מן החטא דמ"מ חטא ואע"ג לע"ע יש ס"ס שלא אכל כשיעור ואינו מחוייב להביא מ"מ צריך להביא אשם תלוי שאפי' אמר לבי נוקפני שמא חטא ומתייירא בלבו מן החטא מ"מ צריך להביא אשם תלוי אע"ג דבכל ס"ס אזלינן לקולא ומ"מ הוכיח הרשב"א שפיר דס"ס דאורייתא אסור מן התורה דאי ס"ד ספק דאורייתא הוא מותר מן התורה. א"כ איזה חטא יש כאן כיון דרחמנא שרי' ואין בו עון אשר חטא ומה שייך שיאמר לבי נוקפני וכמו שכתבו התוס' ביבמות (דף ל"ה) החולץ ליבמתו כו' יוציא וחייבין וכתבו התוס' דתוך שלשה איירי דאי לאחר שלשה אמאי חייבין קרבן. כיון דרוב נשים עובר' ניכר לשליש ימי' וזו הואיל ולא הוכר עוברה מאי ה"ל למיעבד וכה"ג איתאת בשבוע (דף י"ח) דשלא בשעת ווסתה אנוס הוא ופטור מהקרבן וע"כ אעפ"י שלאח"כ נתברר שחטא אפ"ה כיון דרחמנא שרי' מאי ה"ל למיעבד:

ועוד איפשר לומר דאם היה ספק מותר מן התורה א"כ איך חייב אשם תלוי אם נתוודע לו אח"כ שהוא ספק חלב הא כיון דמותר מן התורה לאו שב מידיעתו הוא כמו שכתבו התוס' בכריתות (דף י"ז) ספק אכל חלב. דמיירי דבשעה שאכל היה סבור שהוא שומן דאי ידע בו שהוא ס' חלב היכי מייתי הא לאו שב מידיעתו הוא והשתא אם היתה החתיכה לפנינו והיה נודע לו שהוא ספק היתה מותרת מן התורה. וא"כ איך יהיה חייב אשם תלוי הא לא הוי שב מידיעתו הוא והיינו דווקא אם הספק הוא על החתיכה אבל אם הספק הוא אם אכל או לא אע"ג דחד לגבי חד מוקמינן אחזקה. אעפ"כ אשם תלוי שאני שאם לבו נוקפו מביא אשם תלוי והוא שאם אומר לבי נוקפני אולי הוא כדברי העד שאומר שאכל ע"כ מביא אשם תלוי:

וא"כ איפשר לומר על קושי' הרשב"א דבזה גופא פליגי דלמ"ד דבחתיכה אחת מביא אשם תלוי הוא משום דס"ל דספיקא דאורייתא לחומרא ע"כ בחתיכה א' מביא אשם תלוי. ומ"ד דחתיכה מב' חתיכות הוא משום דס"ל דספיקא דאורייתא הוא לקולא מן התורה ע"כ סובר דחתיכה מב' חתיכות מביא אשם תלוי וכבר האריכו בזה האחרונים (ויש לדחות). וע"ז קאמר הירושלמי מתניתין כר"א דתני ר' אלעזר אומר כוי חייבין על חלבו אשם תלוי (כצ"ל) (פי' מתניתין דתני דכוי חלבו אסור כחלב בהמה ואין חייבין עליו כרת וא"כ משמע דחלבו אסור מדאורייתא אלא דאין חייבין עליו כרת. א"כ ס"ל דמביא עליו אשם תלוי) וע"ז אומר דמתניתין אתי כר"א ודוק ועיין בירושלמי (רפי"ג דיבמות) ר' אלעזר שאל לר' יוחנן אשתו של חרש ושל שוטה אפי' אשם תלוי אין בה כו' מכיון דאת אמר אפי' אשם תלוי אין בה ובא אחר וקידשה נתפסו קדושין (פי' משום דהוי דרבנן) ודוק:

עוד בירושלמי שם מתניתין דלא כרב דרב אמר כל שאי איפשר לעמוד על ודאי אין חייבין על ספיקו אשם תלוי ויתבאר ע"פ מאי דאמרינן ביבמות (פ"ד ה' ב') רב אמר כל שאיפשר לעמוד על ודאי אין חייבין על ספיקו אשם תלוי (והוא ט"ס וצ"ל) כל שאי איפשר לעמוד על ודאי אין חייבין על ספיקו אשם תלוי כמו דגרסינן הכא (דלא כהפ"מ שם) האיך עבידא היו לפניו שני זיתים א' של חלב וא' של שומן ואכל א' מהם ובא עורב ואכל את השני מאחר שאינו יכול לעמוד על ודאי אין חייבין על ספיקו אשם תלוי כו' מתניתא פליגא על רב כוי ר' אלעזר אומר חייבין על חלבו אשם תלוי מה עביד לה רב פתר לה חלוקים על דברי ר' אלעזר.

והנה בספרי נ"י (ס"א) הקשיתי דמאי פריך שם מהא דתנן חתיכה של חולין וחתיכה של קודש אכל את אחת מהם ואינו ידוע את איזה מהם אכל מביא אשם תלוי אכל את

השני' מביא אשם ודאי. אכל את הראשונה ובא אחר ואכל את השני' זה מביא אשם תלוי כו' ניחא ראשון מביא אשם תלוי שני למה כו' ואי גרסינן ר"ע ועיין בכריתות (דף כ"ג)] קשה דהא ר"ע ודאי דסובר דלא אמרינן דכל שאי איפשר לעמוד על ודאי אין חייבין עליו אשם תלוי דהא אמרינן שילהי מעילה (דף כ"א) פרוטה של הקדש שנפלה לתוך הכיס או שאמר פרוטה בכיס זה הקדש כיון שהוציא הראשונה מעל. אע"ג שאי אפשר לעמוד על ודאי ועיי"ש שהוכחתי דלדברי הירושלמי (פ"ו דדמאי) דאמרינן שם תנא על הראשונה מעל בספק ועל השני' מעל בודאי דברי ר"ע אלמא דהטעם הוא משום דר"ע לטעמיה דמחייב על ספק מעילות אשם תלוי].

[**ועיין** במה שכתב הק"ע על הא דאמר במתניתין (ריש פ"ד דיבמות מתני' פליגא על רב דרבי אלעזר אומר כוי חייבין על חלבו אשם תלוי ואמר מה עביד לה כו' חלוקים על דברי ר' אלעזר. והקשה הק"ע דהא איפשר שיבוא חכם ויברר שהוא מין בהמה וי"ל דפריך אהא דאמר רב דבעינן שיקבע איסורו. וכוי לא איקבע איסורו אך קשה דגרסינן(פ"ב דביכורים) מתניתין דלא כרב דרב אמר כל שא"א לעמוד על ודאי חייבין על ספיקו אשם תלוי ויש לומר כיון שלא הכריעו בו חכמים אם חי' היא אם בהמה היא שוב אין לספק שיבוא חכם ויברר]:

אך א"כ תקשה אהא דאמרינן בירושלמי גיטין (פ"ז ה"ד) אית תניי תני בעילתה ברורה. ואית תניי תני בעילתה ספק מאן דאמר בעילתה ברורה מביא אשם תלוי מאן דאמר בעילתה ספק מת פטור לא מת מביא חטאת והק"ע גריס בהיפוך עכ"פ איך שהוא אם בעילתה ספק דהיינו אם מת פטור ואם לא מת מביא חטאת. וא"צ להביא אשם תלוי אבל למ"ד בעילתה ספק (לפי גירסת הק"ע) פי' דלכשימות מספקא לן על שעת ביאה אי גרושה הואי דשעה זו סמוכה למיתה או שמא אין שעה זו סמוכה למיתה ואינה גרושה מביא אשם תלוי

אך איפשר ליישב כפי הגירסא של הירושלמי מ"ד בעילתה ברורה מביא אשם תלוי ומ"ד בעילתה ספק מת פטור לא מת מביא חטאת [והא דקאמר חד אמר בעילתה ברורה וחד אמר בעילתה ספק איפשר לומר שהפי' הוא דאם ברורה היינו שהיא עכשיו ברורה כמו שהיא ואינו תלוי איך שיתהוה אח"כ. וע"כ מביא אשם תלוי דאינו תלוי בזמן שאח"כ דמ"מ ספק הוא [או כמו שפירש"י בגיטין (ד' ע"ג) דהספק הוא על כל שעה אם היא סמוכה למיתה או כמו שפירשו התוס' שהוא ס' דדינא אם חלים הגירושין משעת נתינה כר"מ. או חלים שעה אחת קודם מיתה כר' יהודא] ומ"ד בעילתה ספק היינו כמו דאמר ר"מ בעילתה תלוי דהיינו הבירור הוא ע"י הזמן דלעתיד (והוא כמו דאמרינן בש"ס דילן

בגיטין (ד' ע"ד) ר"מ אומר בעילתה תלוי וכמו שפירש"י הדבר תלוי או עד שימות או עד שיעמוד מחולי זה) וכה"ג אמרינן בירושלמי (פ"ג דקדושין) ר' אבהו אמר ה"ז עולה שלשים יום כל שלשים יום ה"ז עולה לאחר שלשים יום יצתה לחולין מאלי' מעילתה מהו ר' יוחנן אמר מעילתה ברורה. ר' זעירא ור' הילא תרוייהון אמרין מעילתה ספק. והפי' הוא שמעילתה ברורה משום שהקדושה היא מעכשיו ועד שלשים יום. ומ"ד מעילתה ספק היינו שתלוי בזמן שאח"כ שאם הקריבה בתוך שלשים יום הוי עולה. אבל אם הקריבה לאחר שלשים יום אגלאי מילתא למפרע דלא הוי עולה ואין מעילתו מעילה. [וכמו שהארכתי בכמה מקומות בספרי דהירושלמי ס"ל הקדישות הגוף פקע בכדי] וה"נ בעילתה ברורה היינו שהספק לא ישתנה מזמן שאח"כ. וע"כ אמר מ"ד בעילתה ברורה מביא אשם תלוי. ומ"ד בעילתה ספק היינו שתלוי בזמן שאח"כ וכמו דאמר בירושלמי מ"ד בעילתה ספק מת פטור לא מת מביא חטאת]:

וא"כ לכאורה קשה דהא הכא משמע בהיפוך דלמ"ד בעילתה ספק דהיינו שתלוי בזמן שאח"כ שאם מת פטור. ואם לא מת חייב חטאת אז אינו מביא אשם תלוי. ולמ"ד מעילתה ברורה דהיינו שאינו תלוי בבירור שאח"כ מביא אשם תלוי. א"כ הוא בהיפוך מסברת רב דאינו חייב אשם תלוי רק אם איפשר לעמוד על ודאי

אך איפשר לומר דלא קשה דכל שאיפשר לברר בזמן קרוב בבירור אם חטא אם לא חטא. בודאי דא"צ להביא אשם תלוי והוא כמו דאמרינן בירושלמי (פ"ד דיבמות ה' ב') אמר ר' יוסי כל שאיפשר לך לעמוד על ודאי אין חייבין על ספיקו אשם תלוי. האיך עבידא הי' לפניו שני זיתים א' של חלב וא' של שומן. ואכל א' מהם וחבירו מונח בתיבה. ואמר מאחר שאלו אמצא את המפתח יכול אני לעמוד על ודאי מהו שיהא חייבין על ספיקו אשם תלוי נשמעינה מהדא הכונס את יבמתו ונמצאת מעוברת. בזמן שהולד של קיימא יוציא וחייבין בקרבן (כצ"ל) עד שלא יודע לו אם בן קיימא הוא אם אינו בן קיימא אינו מביא (כצ"ל) הדא אמרה שאינו מביא פי' מאחר שאיפשר להתברר בזמן מועט בירור גמור. והכא נמי איפשר להתברר אם ימות או לא ע"כ אינו חייב אשם תלוי והא לא דמי להא דרב דרב אמר דבעינן שיהא איפשר שיכול להתברר אז מביא אשם תלוי. אבל אם יתודע בבירור גמור אז בודאי אינו צריך להביא אשם תלוי שימתין עד שיתברר):

אך מ"מ קשה לרב דהא אמרינן דאם בעילתה ברורה מביא אשם תלוי וכמו שביארתי דבעילתה ברורה היינו שהספק אינו תלוי שיתברר בזמן שאח"כ ע"כ מביא אשם תלוי הא בין לשיטת רש"י דהספק הוא על כל שעה אם היא סמוכה למיתה ואמרינן דאין ברירה או דהספק הוא כשיטת התוס' דאם חלין הגירושין משעת נתינה כר' מאיר או

חלי שעה אחת קודם מיתה כר' יהודא הא הוא ספיקא וכל שאי איפשר לעמוד על ודאי אין חייבין עליו אשם תלוי וכמו שכתב הק"ע. ויש לדחות:

אך לכאורה איפשר לומר דהא בש"ס דילן אמרינן בגיטין דף ע"ד) דר"מ אומר בעילתה תלוי ור' יוסי אומר בעילתה ספק ואמרינן התם דלר"מ לא מייתי אשם תלוי ולר' יוסי מייתי אשם תלוי ולר' יוסי ודאי דלא בעינן אפשר לברר איסורו דהא אמרינן בכריתות (דף כ"ג) א"ל רבא לר"נ לר' יוסי חטאת הוא דלא מייתי שניהם כו' והתני ר' יוסי אומר זה מביא אשם תלוי וזה מביא אשם תלוי וא"כ לא בעי ר' יוסי חתיכה מב' חתיכות וא"כ לא בעי איקבע איסורו וגם שיהא אפשר לברר האיסור [ועיין בספר נ"י ס' ו'). אך לשיטת הירושלמי אין ראי' דהא לפי מה דמשני ביבמות (פ"ד ה' ב' ושם) על הא דמקשה על רב מהא דתנן חתיכה של חולין וחתיכה של קודש אכל אחת מהם ואינו ידוע איזה מהם אכל מביא אשם תלוי כו' אכל את הראשונה ובא אחר ואכל את השני' זה מביא אשם תלוי וזה מביא אשם תלוי ניחא ראשון מביא אשם תלוי שני למה. אמר ר' יוסי תיפתר שהי' חתיכה גדולה ואכל חציה והניח חציה לפי זה אין ראיה על ר' יוסי ג"כ דלא בעי ר' יוסי שיהא איפשר לברר וא"כ משמע מכל זה דס' דדינא הוי ס' שעומד להתברר שאולי יבוא חכם ויברר ההלכה. וא"כ מאי מקשה הכא בירושלמי מהא דאמר ר' אלעזר דכוי חייבין על ספיקו אשם תלוי. אך איפשר לומר דכל הני ספיקא דדינא דס"ל להירושלמי שמביא אשם תלוי אתי כר' אלעזר דכוי חייבין על ספיקו אשם תלוי ורב ס"ל כרבנן כמו דחלוקים על ר' אליעזר ועיין בכריתות (דף י"ז) אמר ר' זירא מ"ט דרב קסבר שתי חתיכות איפשר לברר איסורו חתיכה אחת אי איפשר לברר איסורו איתיביה ר' ירמי' לר' זירא ר"א אומר כוי חייבין על חלבו אשם תלוי א"ל ר"א סבר לא בעינן לברר איסורו ע"ש ודוק:

ובירושלמי (פ"א דנדה ה' ב') אמר ר"י בר בון משל לשמש ועד שהיו עומדין אחר השקוף יצא השמש ונכנס העד זה היותיום פטורין מן הקרבן ופטורין מן החטאת וחייבין באשם תלוי וא"כ לכאורה מוכח דס"ל דלא בעינן איפשר לברר איסורו אך איפשר לומר דהא יכול מיד לבדוק בקינוח וא"כ היה מתחייב חטאת וכמו דאמרי' בנדה (דף י"ב) הוי ווסת שאמרו לקינוח ולא לבדיקה וע"כ אעפ"י דלא בדק מיד בקינוח אפ"ה חייב אשם תלוי וכה"ג אמרינן בירושלמי (פ"ד דיבמות ה' ב') מתניתא פליגא על רב ספק בן ט' לראשון ס' בן שבעה לאחרון יוציא והולד כשר וחייבין אשם תלוי הרי איפשר (צ"ל אי איפשר) לעמוד על ודאי וחייבין על ספיקו אשם תלוי ר' חזקיה ב"ר בא קיימא ר' זעירא קיימין מאחר שהוא יכול לערות ולפרוש ולידע אם ממנו אם מאחר הוא במשהו יכול לעמוד

על ודאי וע"כ הוי כמו דאיפשר לברר איסורו וה"נ כיון שהיה יכול לבדוק ע"י קינוח ע"כ הוי כמו דאיפשר לברר איסורו. ויש לדחות ודוק ועי' בנדה (דף ט"ו):

קטע ה

עוד שם בירושלמי ואפי' בשעה שהיו לוקחים בהמה לבשר תאוה אינו נלקח בכסף מעשר לאכול בירושלים. הנה כבר הבאתי בספרי נ"י (ס"ו) מה שטעה בזה המפרש מהרא"פ שפי' מהרא"פ לא מיבעי' חי' ודאי דלא יקח לכתחיל' דבעינן מיהת הראוי למזבח אלא אפי' כוי נמי לא יקח לכתחילהאפי' בשעה שמותר ליקח בשר תאוה כו'. והנה טעה בזה טעות גדול שהמפרש מהרא"פ סובר שחי' אינו נלקח בכסף מעשר שני יותר מבהמה. ונעלם ממנו הא דאמרינן במנחות (ד' פ"א) עיי"ש ברש"י דכך הוא הדין לעשות ליקח ממעות מ"ש בהמה לשלמים וחי' לבשר תאוה והעור יוצא לחולין עיי"ש ברש"י ותוספות ופי' הר"מ והר"ש. וע"כ נראה לי שצריך לגרוס בירושלמי ואפי' בשעה שהיו לוקחים חי' לבשר תאוה אינו נלקח בכסף מ"ש לאכול בירושלים וכמו דאמרינן בירושלמי (פ"ק דמ"ש) בראשונה היו אומרים לוקחים בהמה לבשר תאוה והיו מבריחין אותה מע"ג המזבח וחזרו לומר לא יקחו אפי' חי' אפי' עופות וע"ז אומר ואפי' בשע' שהיו לוקחים חיה לבשר תאוה אינו נלקח בכסף מעשר לאכול בירושלים והטעם דילמא בהמה היא. והנה התוס' במנחות כתבו הטעם וז"ל והא דשרינן חיה לבשר תאוה טפי מבהמה. נראה דנפקא לן מהא דתני' בספרי ואכלת מעשר דגנך מה להלן שלמים אף כאן שלמים הך והך דרשא לא שייכי בחי' אלא בבהמה הראוי' לקרבן וע"ש שביארתי דלכאורה אמאי לא יקחו כוי לבשר תאוה כיון דסוף כל סוף לא יקריב משום ספק חיה א"כ אמאי לא יקחו את הכוי לבשר תאוה כיון דא"א להקריב משום ספק חי' וא"כ אמאי לא יקחו את הכוי לבשר תאוה כיון דאסור להקריב אותו שלמים אלא ודאי כיון דזהו מחמת ספק חיה ע"כ אין לוקחין אותו לבשר תאוה משום ספק בהמה. אעפ"י שסוף כל סוף אינו יכול להקריב לשלמים אעפ"כ אין לוקחין אותו לבשר תאוה ודוק. ועי' ברש"י משמע שהי' גורס ואפילו בשעה שהיו לוקחין בהמה לבשר תאוה:

קטע ז

עוד שם בירושלמי מתניתין דלא כרבי דתני הקדיש חייתו ובהמתו לא הקדיש את הכוי רבי אומר הקדיש את הכוי. הנה בספרי נ"י (ס"ו) הקשיתי ע"ז הירושלמי דמאי קאמר מתניתין דלא כרבי כו' דמאי דומי' דילמא הכותב חייתו ובהמתו לא כתב לו את הכוי הוא משום דהמע"ה. משא"כ בהקדש דקדוש משום דמחית אינש נפשי' לספיקא כמו דאיתא בנדרים (דף י"ט) וכבר הארכתי בספרי נ"י שם על מה שכתב הנתיבות דהא דמחית אינש נפשיה לספיקא הוא בתורת ודאי עיי"ש שהשגתי ע"ז. אך אפי' לפי מה שכתבתי

שהוא בתורת ספק אעפ"כ מהו הדימוי להא דהכותב חייתו ובהמתו לבנו דהתם המוציא מחבירו ע"ה משא"כ בהקדש דקדוש משום דמחית אינש נפשי' לספיקא ומאי מדמה ס' ממון לס' איסור:

ועיין ברא"ש שהקשה על הירושלמי דכיון דתנא דמתניתין סובר דאם אמר שזה חי' ובהמה הרי הוא נזיר. אלמא דאפי' גופי' מחית אינש נפשי' לספיקא. וא"כ מכש"כ דממונא מחית נפשיה לספיק' כמו דאיתא בנדרים (ד' י"ח) והניח בצ"ע אך לפי מה שהבאתי שם מה שכתב הלח"מ ברמב"ם. דאע"ג שספק נזירות להקל אפ"ה הוי נזיר ודאי כיון שיש בו כל הדברים שהוא בהמה במקצת ואין בהמה במקצת. והיינו דווקא אם אמר שזה חי' היינו שהוא מקצת חי' או בהמה דהיינו מקצת בהמה והכוי יש בו חי' ובהמה משא"כ אם הקדיש חי' ודאי או בהמה ודאי לא הקדיש את הכוי אבל מה שהקשיתי צ"ע דמהו הדימוי ס' ממונא שהממע"ה לספק הקדש:

וא"כ משמע מזה כמו שכתב המ"א הבאתיו שם (ריש ס"ו) על הא דמיבעי בפ"ק דנדרים (ד' ז') יש יד לצדקה או אין יד לצדקה ולא איפשטא וכתבו המפרשים דנקטינן לחומרא. וכתב המ"א דלכאורה נראה דסותר למ"ש דכל ספק בתחילת הקדש אזלינן לקולא. וכתב שנראה לו לחלק דהא דב"ב (ד' קמ"ח) דמספקא לי' בממון זה אי ברשותי' דמרי' קאי אי ברשות דהקדש בהא דווקא הוא דאמרינן אוקי ממונא אחזקה קמייתא. אבל בההוא דנדרים אין הספק על גוף הממון אם הוא ברשות בעלים אם לאו עד דנימא אוקי אחזקה קמייתא דאפי' אי הוי צדקה בודאי עדיין ברשותא דבעלים קאי ויכול לשנותה וליתן אחר תחתי' כמו דאמרינן פ"ק דערכין (ד' ו') אלא לענין חיובא בלבד הוא דמספקא לי' אי חייב לקיים נדרו משום בפיך זו צדקה. וכל ס' נדרים להחמיר ועיי"ש שהקשיתי מהא דנדרים (ד' י"ח) דהמקדיש חייתו ובהמתו דקדוש משום דמחית אינש נפשי' לספיקא וכבר הוכחתי דהא דמחית אינש נפשי' לספיקא הוא בתורת ספק ובכל ס' הקדש מוקמינן אחזקת מ"ק וא"כ אמאי קדוש:

אך לפי שיטת הירושלמי איפשר לומר דמוקמינן אחזקת מ"ק. וכמו דבכל ס' ממונא אמרינן המע"ה הכא נמי בהקדש צריך לאוקמי אחזקת מ"ק וא"כ כיון שרבי אומר הקדיש את הכוי. אלמא דס"ל דהוי או חי' ודאי או בהמה ודאי וע"כ כיון דהקדיש חייתו ובהמתו הקדיש את הכוי אע"ג שאינו חי' ודאי או בהמה ודאי. וע"כ בהכותב חייתו ובהמתו הוי בכלל זה כוי ג"כ:

[**ונראה** לי להביא ראיה לזה שהירושלמי סובר דבס' הקדש מוקמינן אחזקת מ"ק כמו שכתב המ"א מהא דאמרינן בירושלמי (פ"ז דגיטין ה' ג') אף בגט שיחרור כן ה"ז גט

שיחרורך מעכשיו ולאחר שלשים יום על דעתי' דרבי ה"ז גט ע"ד דרבנן אינו גט וכתב הפ"מ דאפלוגתא דרבי ורבנן דלעיל קאי דשייכא פלוגתי' גבי גט שיחרור אם אמר לו ה"ז גט שיחרורך מעכשיו ולאחר שלשים יום על דעתי' דרבי והוא רבי דתמן דקאמר לעיל דמהיום ולאחר מיתה תנאה הוי דהאומר מהיום כאומר על מנת הוא וה"נ ה"ז גט ע"ד דרבנן דמספקא להו אם חזרה הוי או לא כדפרישית במתניתין. וה"נ אינו גט שיחרור ועיין בס' ע"י (ס' י"ז) מה שהקשה המ"ל פ"ה מה' עבדים. דאמאי אינו משוחרר כיון דהוי ס' תנאה או חזרה וע"כ העבד מוחזק ותופס בעצמו א"כ אפילו אליבא דרבנן דמספקא לי' אי תנאה אי חזרה אעפ"כ הוי משוחרר וע"ש מה שתירצתי ועיין בס' נ"י (ס' כ"ב) שהבאתי מה שכתב הקצה"ח דתפיסת העבד הוי ספק בתפיסה וכל שהוא ספק בעצמו אינו תפיסה ע"ש)] אף בהפקר כן פי' דתלוי נמי בפלוגתא דרבי ורבנן דלרבי כיון דהוי תנאה ע"כ הוי מופקרת ואינו יכול לחזור בו אבל לרבנן דהוי ס' תנאה או ס' חזר' וע"כ מספק יכול לחזור בו אף בהקדש כן כל עמא מודו שאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט (פי' אף בהקדש כן) פי' דתלוי ג"כ בפלוגת' דרבי ורבנן דלר' הוי תנאה וע"כ אינו יכול לחזור בו אבל לרבנן דמספקא להו אי תנאה אי חזרה הוי ע"כ יכול לחזור בו וע"ז משני דלא שייך בהקדש לומר ס' חזרה דהא אינו יכול לחזור בו:

וא"כ לכאורה קשה. דמאי נ"מ בהקדש. דהא לרבי הוי הקדש בודאי. דס"ל דתנאה הוי. וכן לרבנן הוי הקדש ג"כ מספק דכיון דהוי ס' תנאה או ס' חזרה. א"כ קדוש מספק. א"כ לשניהם הוי הקדש. אלא ודאי דכל ס' הקדש מוקמינן אחזקת מ"ק. וע"כ לרבנן דס"ל דהוי ס' תנאה או ספק חזרה ע"כ אינו קדוש מספיקא. וע"כ ניחא מה שמדחה כל עמא מודו שאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט. וא"כ לא שייך ס' חזרה דהא אינו יכול לחזור בו ובמ"א יתבאר ודוק: